

СЎЗ САЊАТИ ХАЛҚАРО ЖУРНАЛИ

7 ЖИЛД, 2 СОН

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА

ТОМ 7, НОМЕР 2

INTERNATIONAL JOURNAL OF WORD ART

VOLUME 7, ISSUE 2

СЎЗ САНЪАТИ ХАЛҚАРО ЖУРНАЛИ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА | INTERNATIONAL JOURNAL OF WORD ART

№2 (2024) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9297-2024-2>

Бош муҳаррир:
Тўхтасинов Илҳом
п.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Бош муҳаррир ўринбосари:

Главный редактор:
Тухтасинов Илхом
д.п.н., профессор (Узбекистан)

Заместитель главного редактора:

Editor in Chief:
Tuhtasinov Ilhom
DSc. Professor (Uzbekistan)

Deputy Chief Editor

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ

Назаров Бахтиёр
академик. (Ўзбекистон)

Якуб Умарўғли
ф.ф.д., профессор (Туркия)

Алмаз Улви Биннатова
ф.ф.д., профессор (Озарбайжон)

Бокиева Гуландом
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Миннуллин Ким
ф.ф.д., профессор (Татаристон)

Махмудов Низомиддин
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Керимов Исмаил
ф.ф.д., профессор (Россия)

Жўраев Маматкул
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Куренов Рахиммаед
к.ф.н. (Туркменистон)

Кристофер Жеймс Форт
Мичиган университети (АҚШ)

Умархўжаев Мухтор
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Мирзаев Ибодулло
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Болтабоев Хамидулла
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Дўстмухаммедов Хуршид
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Лиходзиевский А.С.
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Сиддикова Ирода
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Шиукашвили Тамар
ф.ф.д. (Грузия)

Туробов Бекпулат
масбул котиб, PhD, доцент
(Ўзбекистон)

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Назаров Бахтиёр
академик. (Узбекистан)

Якуб Умар оглы
д.ф.н., профессор (Туркия)

Алмаз Улви Биннатова
д.ф.н., профессор (Азербайджан)

Бакиева Гуландом
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Миннуллин Ким
д.ф.н., профессор (Татарстан)

Махмудов Низомиддин
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Керимов Исмаил
д.ф.н., профессор (Россия)

Джураев Маматкул
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Куренов Рахыммаед
к.ф.н. (Туркменистан)

Кристофер Жеймс Форт
Университет Мичигана (США)

Умархаджаев Мухтар
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Мирзаев Ибодулло
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Балтабоев Хамидулла
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Дустмухаммедов Хуршид
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Лиходзиевский А.С.
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Сиддикова Ирода
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Шиукашвили Тамар
д.ф.н. (Грузия)

Туробов Бекпулат
отв. секретарь, PhD, доцент
(Узбекистан)

EDITORIAL BOARD

Bakhtiyor Nazarov
academician. (Uzbekistan)

Yakub Umarogli
Doc. of philol. scien., prof. (Turkey)

Almaz Ulvi Binnatova
Doc. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)

Bakieva Gulandom
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Minnulin Kim
Doc. of philol. scien., prof. (Tatarstan)

Mahmudov Nizomiddin
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Kerimov Ismail
Doc. of philol. scien., prof. (Russia)

Juraev Mamatkul
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Kurenov Rakhimmamed
Ph.D. Ass. Prof. (Turkmenistan)

Christopher James Fort
University of Michigan (USA)

Umarkhodjaev Mukhtar
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Mirzaev Ibodulla
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Boltaboev Hamidulla
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Dustmuhammedov Khurshid
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Lixodzievsky A.S.
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Siddiqova Iroda
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Shiukashvili Tamar
Doc. of philol. scien. (Georgia)

Turobov Bekpulat
PhD Ass. prof. Senior Secretary
(Uzbekistan)

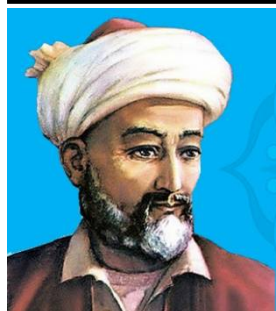
PageMaker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; E-mail: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; E-mail: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

1. Cho'liyevich Ne'matilla Oripov HAYKALTAROSHLIK SAN'ATIDA QADRIYATLAR IFODASINI IDROK ETILISHI.....	5
2. Khurshida Narkhodjayeva, J. Ismatova TERMINOLOGICAL LEXICOGRAPHY IS A REFLECTION OF THE DEMAND OF THE TIME AND THE DEVELOPMENT OF LINGUISTICS.....	9
3. Saliyeva Nigora Ikromovna, Djurayev Dilshod Mamadiyarovich O'ZBEK TALABALARINING HSK 5-DARAJASI 写作“YOZUV” BO'LIMINI TOPSHIRISHDA YO'L QO'YGAN LEKSIK XATOLARI TAHLILI.....	13
4. Mamajonov Muhammadjon Yusbjonovich MULOQOT BOSQICHLARINING PSIXOLINGVISTIK TALQINI.....	22
5. Achilova Nurxon Normammedovna QADIMGI XITOIY MIFOLOGIYASIDA AJDARHOLAR VA ULARNING TURLARI.....	28
6. Mirzayeva Mahliyo G'ayrat qizi U. SHEKSPIR “OTELLO” VA M. SHAYXZODA “MIRZO ULUG'BEK” ASARLARIDA BOSH QAHRAMONLAR SHAXSIYATI VA EMOTSIONAL HOLATINING QIYOSIY TAHLILI.....	33
7. Mohinur Baratboyevna Nizomova NUTQIY MULOQOTDA PEDAGOGIKAGA OID TERMINLAR ORQALI YUZAGA KELADIGAN “PEDAGOGIK TIL KONTAKTI” TUSHUNCHASI VA UNING TASNIFI (INGLIZ VA O'ZBEK TILLARI MISOLIDA).....	38
8. Maftuna Do'smurod qizi Elmirzayeva INGLIZ VA O'ZBEK TILLARDAGI IJTIMOIIY HIMOIYA TERMINLARNING STRUKTUR TAHLILI.....	44
9. Шамситдинова Зебо Фазлитдиновна ВЫРАЖЕНИЕ В КИТАЙСКОМ ЯЗЫКЕ ФОРМЫ ДАВНОПРОШЕДШЕГО ВРЕМЕНИ, ОБРАЗОВАННОГО В СОВРЕМЕННОМ УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКЕ ПРИ ПОМОЩИ АФФИКСА ПРИЧАСТИЯ -GAN.....	50
10. Озодахон Мусаева АБДУРАХИМ ПРАТОВ ШЕЪРИЯТИНИНГ ЛИНГВОДИДАКТИК ТАМОЙИЛЛАРИ.....	58
11. Минхожиддин Хожиматов, АБДУРАУФ ФИТРАТ ШЕЪРИЯТИДА МИЛЛИЙ ЎЗЛИК ВА ҚАЛЬ ИНҚИЛОБИ.....	67
12. Mirxodjaeva Gulrux Miralieva INGLIZ TILINI O'RGANISHDA MUXANDISLIK YO'NALISHI TALABALARI UCHUN SAMARALI ESLAB QOLISH USULLARI.....	77
13. Saidova Rayhon Bekmurodovna ZAMONAVIIY ADABIYOTDA SHE'R VA SHOIRLIK MASALASINING BADIY-ESTETIK TALQINI.....	83
14. Nazarova Dildora Ithomovna ZAMONAVIIY SHE'RIYATDA VAZNLAR RANG-BARANGLIGI.....	89
15. Farkhodova Shahzoda Umidkizi THE PRINCIPLE OF POLITENESS IN SPEECH ADAPTATION.....	96
16. Taxmina Yunusovna Mukaramkhodjayeva SEMANTIC RELATIONSHIPS OF PHRASEOLOGICAL UNITS IN ENGLISH: POLYSEMY AND HOMONYMY.....	102
17. Isoqova Feruza Shamsiddin qizi INGLIZ TILIDA SIYOSIY DISKURSNING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI.....	106
18. J.Ro'ziyev BO'LAJAK TASVIRIIY SAN'AT O'QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHDA KOMPOZITSIYANING O'RNI VA AHAMIYATI.....	111

19. Islomova Madina Asqarovna NEMIS MATBUOT MATNLARIDA KOMIZMNING TURLARINING QO'LLANILISHI.....	114
20. Hamroyeva Maftuna Rasulovna LAQABLARNING ANTROPONIMIK BIRLIK SIFATIDA LISONIY TIZIMDAGI O'RNI VA SOTSIOPRAGMATIK XUSUSIYATLARI.....	122
21. Dushanova Nargiza Mamatkulovna THE DEVELOPMENT OF HIGHER-ORDER COGNITIVE COMPETENCIES THROUGH THE PHENOMENON- BASED LEARNING APPROACH.....	127
22. Mardanova Guljahon Furqatkizi EXPRESSION OF THE CONCEPT OF "WEALTH" IN PAREMIOLOGICAL UNITS OF UZBEK LANGUAGE..	135
23. Mardonova Sitara Mardonovna SEMANTIC DEVELOPMENT OF THE VERBS "FEORRIAN, FYRSIAN, FEORSIAN" AND VERBS OF DIRECTION, WHICH ARE INCLUDED IN 4 CATEGORIES OF OLD ENGLISH.....	141
24. Mamajonov Muhammadjon Yusubjonovich MULOQOT BOSQICHLARINING PSIXOLINGVISTIK TALQINI.....	149
25. Бўронов Назим ФЕЙК ВА ДЕЗИНФОРМАЦИЯГА ҚАРШИ КУРАШИШДА МЕДИАСАВОДХОНЛИКНИНГ ВАЗИФАЛАРИ.....	155
26. Narzullaeva Diyora Zayniddin kizi STRUCTURAL ANALYSIS OF POTTERY TERMINOLOGY IN DIFFERENT LANGUAGE SYSTEMS.....	161
27. Islombek Raxmonberdiyev Ilxom o'gli SAMYUEL F. HANTINGTON SIVILIZATSIYALAR TO'QNASHUVI PARADIGMASI IJTIMOY-FALSAFIY TAHLILI.....	167
28. Bobonazarova Gulxayo Habibulla qizi KOGNITIV TILSHUNOSLIKNING KELIB CHIQISHI VA UNGA HISSA QO'SHGAN TILSHUNOSLAR.....	176
29. Eshimova Sharofat Kenjaboyevna, Davlatova Komila Abdusattorovna KOREYS TILIDAGI METAFORA HODISASIDA KO'CHMA MA'NOLI SO'ZLAR XUSUSIDA.....	181
30. Kuvondikova Gavhar Isomiddinovna TALABALAR NUTQINING TA'LIMIY KORPUSINI YARATISHNING NAZARIY MASALALARI.....	189
31. Burxonov Utkir Farxod o'g'li ISPAN TILIDAGI ARABIZMLARNING FONETIK TASNIFI.....	197
32. Muxamedjanova Sh.B. XITOIY TILIDA INTERNET LINGVISTIKASI XUSUSIYATLARI.....	201

ISSN: 2181-9297

www.tadqiqot.uz

INTERNATIONAL JOURNAL OF WORD ART

Mohinur Baratboyevna Nizomova,
Qarshi davlat universiteti
Amaliy ingliz tili kafedrasini muduri,
Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nizomovammohinur3@gmail.com

NUTQIY MULOQOTDA PEDAGOGIKAGA OID TERMINLAR ORQALI YUZAGA KELADIGAN "PEDAGOGIK TIL KONTAKTI" TUSHUNCHASI VA UNING TASNIFI (INGLIZ VA O'ZBEK TILLARI MISOLIDA)

 <https://doi.org/10.5281/zenodo.13235671>

ANNOTATSIYA

Muloqot turlaridan biri "pedagogik til kontakti" vositalariga asoslangan lisoniy muloqot turlaridan biri bo'lib, lingvistikaning o'rganish obyekti sanaladi. Lisoniy muloqotni kommunikatsiyaning qadimiy turi sifatida insonning nutq yarata olish ko'nikmasi shakllangandan so'ng yuzaga kelgan deyish mumkin. "Pedagogik til" tushunchasi nutqiy muloqot kontekstida o'qitish va o'qitish jarayonida o'qituvchilar yoki turli yo'nalish vakillari tomonidan qo'llaniladigan o'ziga xos tilni anglatadi. U ma'lumotni samarali yetkazish, jalb qilish va tushunishni osonlashtirish uchun qo'llaniladigan lug'at, ohang va muloqot strategiyalarini o'z ichiga oladi. Ma'lum bo'ladiki, jamiyatda nutqiy kommunikatsiyaning verbal va noverbal vositalarga asoslangan turlari farqlanadi. **Kalit so'zlar:** Shaxslararo muloqot, pedagogikaga oid terminlar, xilma-xil turlardagi murojaat, nutqiy muloqot, ijtimoiy munosabatlar, rasmiy muloqot, pedagogik til kontakti, tanqidiy fikrlash, raqamli texnologiya, o'sish tafakkuri;

Мохинур Баратбоевна Низомова,
Каршинский государственный университет
Заведующий кафедрой прикладного английского языка,
Доктор философии в филологии (PhD)

ПОНЯТИЕ «ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ЯЗЫКОВОЙ КОНТАКТ» И ЕГО КЛАССИФИКАЦИЯ, ВОЗНИКАЮЩАЯ ЧЕРЕЗ ТЕРМИНЫ, ОТНОСЯЩИЕСЯ К ПЕДАГОГИКЕ В РЕЧЕВОМ ОБЩЕНИИ. (НА ПРИМЕРЕ АНГЛИЙСКОГО И УЗБЕКСКОГО ЯЗЫКОВ)

АННОТАЦИЯ

Одним из видов общения является языковое общение, основанное на средствах «педагогического языка», которое считается объектом изучения языкознания. Языковое общение как древняя форма общения, можно сказать, возникло после формирования у человека способности создавать речь. Понятие «педагогический язык» относится к конкретному языку, используемому преподавателями или представителями различных дисциплин в процессе преподавания и обучения в контексте речевого общения. Он включает

в себя словарный запас, тон и коммуникативные стратегии, используемые для эффективной передачи информации, вовлечения и облегчения понимания. Известно, что в обществе существуют разные виды речевого общения, основанные на вербальных и невербальных средствах.

Ключевые слова: Межличностное общение, педагогические термины, различные виды обращения, речевое общение, социальные отношения, формальное общение, педагогический языковой контакт, критическое мышление, цифровые технологии, мышление роста

Mohinur Baratboyevna Nizomova,
Karshi State University
Head of the Department of Applied English,
Doctor of Philosophy in Philology (PhD)
Nizomovammohinur3@gmail.com

THE CONCEPT OF "PEDAGOGICAL LANGUAGE CONTACT" AND ITS CLASSIFICATION, WHICH OCCURS THROUGH TERMS RELATED TO PEDAGOGY IN SPEECH COMMUNICATION (IN THE EXAMPLE OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES)

ABSTRACT

One of the types of communication is linguistic communication based on the means of "pedagogical language", which is considered the object of study of linguistics. Linguistic communication, as an ancient form of communication, can be said to have arisen after the formation of the human ability to create speech. The concept of "pedagogical language" refers to a specific language used by teachers or representatives of various disciplines in the process of teaching and learning in the context of speech communication. It includes vocabulary, tone, and communication strategies used to effectively convey information, engage, and facilitate understanding. It is known that there are different types of speech communication based on verbal and non-verbal means in society.

Index Terms: Interpersonal communication, pedagogical terms, different types of appeal, speech communication, social relations, formal communication, pedagogical language contact, critical thinking, digital technology, growth mindset

1. Dolzarbligi:

Ma'lumki, kishilar ijtimoiy subyekt sifatida o'z hayotlari davomida o'zaro bir-birlari bilan munosabatga kirishar ekanlar, bu munosabatda ular muloqotning turli ko'rinishlaridan foydalanadilar. Albatta, pedagogik terminlar ishtirokidagi muloqot – shaxs ijtimoiy faoliyatining bir ko'rinishi, shu bilan birga ijtimoiy faolligining asosiy shakli, uning tashqi olam, jamiyat a'zolari munosabatlar tizimidir. Bunday munosabatlar tizimida insonning inson bilan muloqoti ahamiyatli bo'lib, shaxslar orasidagi o'zaro munosabatlarning eng muhim turi sifatida namoyon bo'ladi.

Shaxslararo munosabatlar, avvalo, insonning maqsadi, istak-xohishi, shu bilan birga, uning ijtimoiy ehtiyojlari, jamiyatda shakllangan qadriyatlar bilan bog'liq holda bo'lib, ularsiz inson hayotini tasavvur qilishi qiyin. Inson dunyoga kelishi bilanoq bevosita atrof-muhit, kishilar, narsa-predmetlar bilan aloqa-munosabatda bo'ladi. Uning atrofidagi kishilar bilan nutqiy muloqotga kirishuvi dastlab turli mimik ifodalar, ishoraviy xatti-harakatlarga asoslansa, tilni egallaganidan so'ng bu muloqot verbal xarakterga ega bo'ladi. Insonning ijtimoiy rivojlanishi jarayonida uning nutqiy muloqoti doirasi kengayib borib, turli ko'rinishlarda namoyon bo'ladi.

Inson hayoti davomida muloqotning xilma-xil turlariga murojaat qiladi. Muloqot turlarining farqlanishi kishilarning borliqqa, bir-biriga munosabatlarining bag'oyat ko'p qirrali va turlicha ekanligidan dalolat beradi. Albatta, o'zaro munosabatlarda muayyan muloqot turining tanlanishi, uni amalga oshirishning o'ziga xos xususiyatlari, bu ko'p jihatdan shaxslar orasidagi aloqa-munosabatlar xarakteriga bog'liq bo'ladi.

Pedagogikaga oid terminlar shaxsni shakllantirishdek ijtimoiy buyurtmani bajarish asosida jamiyat taraqqiyotini ta'minlashga alohida hissa qo'shadi desak yanglishmagan bo'lamiz.

Pedagogikaga oid terminlarning maqsadi va vazifalarining belgilanishida ijtimoiy munosabatlar mazmuni, davlat va jamiyat rivojlanish strategiyasi, uning hayotida yetakchi o'rin tutuvchi g'oyalarning mohiyati uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

2. Tadqiqot metodologiyasi:

Pedagogik til aloqasi, shuningdek jamiyatning turli yosh vakillarida turlicha uchrashini kuzatishimiz mumkin va **“pedagogik til” kontakti** o'zlarining nutq shakllari va lingvistik tanlovlarini jamiyat muhitiga mos keladigan rasmiyatchilik yoki norasmiylik darajasiga moslashtirishi mumkin. Misol uchun, ular ziyolilar qatlami bo'lganlarida rasmiyroq qabul qilishlari mumkin, shu bilan birga guruh muhokamalari yoki norasmiy o'zaro muloqotlar paytida foydalanishlari mumkin.

Ko'pincha **“pedagogik til” kontakti** nutqiy muloqot jarayonida qayd etilgan nolisoniy vositalar lisoniy vositalar bilan birga qo'llanadi. Kommunikatsiya jarayonida ularning hamkorligi va bir-biri bilan muvofiqlashuvi nutqiy muloqot ishtirokchilarining o'zaro fikr almashinuvini yanada osonlashtiradi. Albatta, bunda turli holatlar kuzatiladi. Jumladan, nutq egalari turli til vakillari bo'lib, bir-birlarini to'liq tushunishmasa, noverbal vositalardan foydalanishga harakat qilishadi.

Pedagogik tilning nutqda verbal vositalar bilan birga hamrohlikda qo'llangan noverbal vositalar nutqiy muloqotning yanada aniq, ta'sirchan bo'lishiga xizmat qiladi. Nutq egasi muloqot jarayonida suhbatdoshiga nutqiy ta'sir ko'rsatishni maqsad qilganda, fikrini ta'sirchan va yanada aniq ifoda etishni lozim topganda verbal vositalar qatorida noverbal vositalarga ham murojaat qiladi.

3. Tadqiqot natijalari:

Pedagogik terminlar o'qitish va o'rganish bilan bog'liq aniq tushunchalar, tamoyillar yoki amaliyotlarni yetkazish uchun ta'lim kontekstlarida ishlatiladigan til yoki lug'atni anglatsa, ijtimoiy hayotda pedagogik atamalar rasmiy ta'lim sharoitlaridan tashqariga chiqib, jamiyat ichidagi o'zaro ta'sirlar, munosabatlar va xatti-harakatlar haqida ma'lumot berish va shakllantirishi mumkin. Masalan, *“faol tinglash”*, *“nizolarni hal etish”*, *“tanqidiy fikrlash”* (**“active listening”**, **“conflict resolution”**, **“critical thinking”**) kabi terminning barchasi jamiyat nutqida muhim ko'nikma va malakalarni ifodalash uchun keng qo'llaniladigan **“pedagogik til”** kontakt sifatida shakllanib ulgurgan desak yanglishmagan bo'lamiz. Biroq, bu terminlar ijtimoiy hayotda ham kengroq ahamiyatga ega, chunki ular samarali muloqotga, hamkorlikka va shaxslararo munosabatlarda, jamoa ishtirokida va jamiyatdagi o'zaro munosabatlarda muammolarni hal qilishga yordam beradigan muhim fazilatlar va qobiliyatlarni tavsiflaydi.

Ijtimoiy sharoitlarda pedagogik terminlardan foydalanish ijtimoiy muammolarni tushunish va hal qilish, shaxsning rivojlanishiga yordam berish va ijobiy ijtimoiy o'zgarishlarni rag'batlantirish uchun asos bo'lib xizmat qilishi mumkin. Pedagogik terminlar va tilni ijtimoiy nutqqa kiritish orqali shaxslar va jamoalar o'zlarining o'rganish, o'sish va jamoaviy harakatlar qobiliyatini oshirishlari mumkin.

Ijtimoiy hayotda pedagogik terminlar ko'pincha ijtimoiy dinamika, munosabatlar va o'zgarishlar haqidagi murakkab g'oyalarni yetkazish uchun kesishadi. Masalan, *“o'z-o'zini kashf qilish”* yoki *“o'sish tafakkuri”* **“self-discovery”** yoki **“growth mindset”** kabi pedagogik terminlar ijtimoiy kontekstlarda shaxsiy va jamoaviy o'sish, moslashish va o'zgarishlarni tasvirlash uchun o'rganish, rivojlanish va chidamlilik haqidagi pedagogik terminlarni o'z ichiga oladi.

Verbal va noverbal muloqot masalasi bo'yicha tadqiqotlar o'tkazgan AQShning Kaliforniya universiteti professori antropolog, psixolog olim A.Meyyerabyanning qayd etishicha, muloqotning 7 foizi og'zaki (so'zlarning ma'nosiga ko'ra); 38 foizi vokal (intonatsiya va ovoz ohangi); 55 foizi vizual tarzda amalga oshiriladi (yuz ifodalari va gavda tili orqali).

Xuddi shunday, **Ingliz tilida** uchraydigan *social-emotional learning*, *community participation* va *civic education* (tarjimasi: **“ijtimoiy-emotsional ta'lim”**, **“jamo'a ishtiroki”** yoki **“fuqarolik ta'limi”**) kabi pedagogik terminlar o'zaro bog'liqlik, imkoniyatlar va *ijtimoiy mas'uliyat* mavzularini kontseptsiyalashtirilishi va yetkazilishi mumkin hamda shu kabi terminlar ijtimoiy hayotning turli yosh vakillarini umumist'emolida ekanligiga guvohi bo'ldik. Ushbu pedagogik tushunchalarni shaxsning hayotiy tajribasi va ijtimoiy o'zgarishlarga intilishlari bilan shakllantirish va muloqot qilishni ta'minlaydi.

Ijtimoiy muloqotda pedagogik terminlar orqali kirishish bilan bog'liq bo'lgan tushunchalar g'oyalarni yetkazish, tushunishni osonlashtirish va shaxslar yoki guruhlar o'rtasida samarali hamkorlikni rivojlantirish uchun ishlatiladi. Ushbu terminlar odatda rasmiy ta'lim sharoitlari bilan bog'liq bo'lsa-da, ular o'rganish, yo'l-yo'riq va ko'nikmalarni rivojlantirish sodir bo'ladigan norasmiy ijtimoiy kontekstlarda ham muhim rol o'ynaydi. Ijtimoiy muloqotda keng qo'llaniladigan pedagogik terminning ba'zi misollarini keltirib o'tamiz:

Faol tinglash- Active listening: Faol tinglash pedagogik termin bo'lib, suhbat yoki o'zaro muloqot davomida aytilgan gaplarni to'liq jamlash, tushunish, javob berish va eslab qolish amaliyotini anglatadi. Ijtimoiy muloqotda *faol tinglash hamdardlik, o'zaro tushunish* va samarali muloqotga yordam beradi, bu odamlarni boshqalar bilan ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lishga va ularning nuqtai nazariga hurmat ko'rsatishga undaydi.

Fikr-mulohaza- Feedback: bu pedagogik termin bo'lib, u odamlarga o'z faoliyatini, tushunishini yoki xatti-harakatlarini yaxshilashga yordam berish uchun ma'lumot, yo'l-yo'riq yoki baholashni o'z ichiga oladi. Ijtimoiy muloqotda teskari aloqa xatti-harakatlar yoki natijalar asosida konstruktiv tanqid, rag'batlantirish yoki mustahkamlash orqali o'rganish, o'sish va rivojlanish haqidagi fikrlar.

Vakolat berish- Empowerment: Imkoniyatlarni oshirish pedagogik termin bo'lib, shaxslar yoki guruhlar o'z hayotlarini nazorat qilish, ongli qarorlar qabul qilish va ijobiy o'zgarishlarni amalga oshirish uchun harakat qilish imkonini berish jarayonini anglatadi. Ijtimoiy muloqotda vakolatlar ijtimoiy o'zaro munosabatlarda va qarorlar qabul qilish jarayonlarida ishtirok etish, ovoz berish va yetakchilik qilish imkoniyatlarini taqdim etish.

Madaniy kompetentsiya- Cultural competence: Madaniy kompetentsiya - bu turli xil madaniy kelib chiqishiga ega bo'lgan shaxslar yoki guruhlar bilan samarali muloqot qilish, muloqot qilish qobiliyatini o'z ichiga olgan pedagogik termin. Ijtimoiy muloqotda madaniy kompetentsiya odamlarni til, urf-odatlar, qadriyatlar va nuqtai nazarlardagi farqlarni tan olish, qadrlash va moslashishga undash orqali tushunish, hurmat qilishni ta'minlaydi.

Nizolarni hal qilish- Dispute resolution: bu kelishmovchiliklar, yoki nizolarni hamkorlikda hal qilish jarayonini bildiruvchi pedagogik termindir. Ijtimoiy muloqotda nizolarni hal qilish turli manfaatlar yoki qarashlarga ega bo'lgan shaxslar yoki guruhlar o'rtasida *o'zaro tushunish, yarashuv* va *uyg'unlikni ta'minlash* uchun *muzokaralar*, vositachilik va murosaga yordam berishni o'z ichiga oladi.

Ijtimoiy ko'nikmalar- Social Skills: bu ijtimoiy kontekstlarda samarali muloqot qilish, hamkorlik qilish va munosabatlarni o'rnatish uchun zarur bo'lgan bir qator shaxslararo qobiliyat va xatti-harakatlarni o'z ichiga olgan pedagogik termindir. Ijtimoiy muloqotda ijtimoiy ko'nikmalar faol tinglash, qat'iyatlilik, hamkorlik va nizolarni hal qilish kabi ko'nikmalarni rivojlantirish va qo'llashni o'z ichiga oladi, bu ijtimoiy o'zaro munosabatlarni boshqarish va boshqalar bilan ijobiy aloqalarni rivojlantirish uchun ishlatilishi mumkin.

Raqamli savodxonlik- Digital Literacy: bu raqamli axborot va texnologiyalardan samarali va mas'uliyatli foydalanish, baholash, foydalanish va yaratish qobiliyatini o'z ichiga olgan pedagogik termin turidir. Ijtimoiy muloqotda raqamli savodxonlik tanqidiy fikrlash, muloqot qobiliyatlari va onlayn o'zaro munosabatlarda, jumladan, ijtimoiy media, raqamli jamoalar va virtual muhitda axloqiy xulq-atvorni rivojlantiradi.

Ushbu pedagogik terminlar ingliz va o'zbek tillarida ham muloqotda, turli xil ijtimoiy munosabatlarni boshqarish, muammolarni hal qilish va ijobiy natijalarga erishish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va strategiyalarni taqdim etish orqali ijtimoiy kontekstda samarali muloqot, o'rganish va munosabatlarni o'rnatishda muhim rol o'ynaydi.

Yosh aholi o'rtasidagi muloqot kontekstida pedagogik terminlar orqali shaxslararo o'zaro munosabatlar, tengdoshlar munosabatlari va ijtimoiy rivojlanishga xos bo'lgan dinamika, muammolar va imkoniyatlar haqida tushunchalarni taqdim etishi mumkin.

Masalan: **O'zbek tilida** uchraydigan *bilim urug'lari* (tarjimasi: *Seeds of knowledge*): yoshlar o'rtasidagi muloqot jarayonini *bilim urug'ini ekish* va *parvarish qilishga* qiyoslaydi. Urug'larning kuchli va sog'lom o'simliklar bo'lib o'sishi parvarish, e'tibor va parvarishni talab qilganidek, yoshlar

o'rtasidagi samarali muloqot intellektual va hissiy o'sishga hissa qo'shadigan fikr, istiqbol va tajriba almashishni o'z ichiga oladi.

Ko'priklar qurish (tarjimasi: *building bridges* ushbu termin ingliz tilida pedagogik termin hisoblanmaydi) : yoshlar o'rtasidagi *muloqotni* turli xil kelib chiqishi, *qiziqishlari* va *istiqbollari*ga ega bo'lgan shaxslar yoki guruhlar o'rtasida ko'priklar qurish bilan taqqoslash mumkin. Turli geografik hududlarni bog'lovchi ko'priklar qurilishi kabi samarali muloqot turli ijtimoiy, madaniy va tilshunoslikdagi yoshlar o'rtasida aloqalar, tushunish va hamkorlikni rivojlantiradi.

Yangi ufqlarni o'rganish (tarjimasi: *exploring new horizons* ushbu termin ingliz tilida pedagogik termin hisoblanmaydi): bu yoshlar o'rtasidagi muloqotni kashfiyot va kashfiyot sayohati sifatida tasvirlaydi, bu yerda odamlar *g'oyalar*, *tajribalar* va *munosabatlarning* yangi hududlariga kirishadi. Noma'lum hududda sayohat qilayotgan tadqiqotchilar singari, yoshlar o'zlarining fikr doiralari kengaytirish, tushunchalarini oshirish xususida tajriba va mulohaza yuritadilar.

Do'stlik bog'ini tarbiyalash (tarjimasi: *Cultivating a garden of friendship* ushbu termin ingliz tilida pedagogik termin hisoblanmaydi): bu yoshlar o'rtasidagi muloqotni do'stlik tushunchasini uyg'otish sifatida tasvirlaydi, bu yerda munosabatlar vaqt o'tishi bilan o'sadi, parvarishlanadi va rivojlanadi. Ishonch, hurmat va o'zaro qo'llab-quvvatlash urug'ini ekayotgan bog'bonlar singari, samarali muloqot ham tengdoshlar tarmog'ida yoshlar o'rtasida ijobiy munosabatlar, ijtimoiy bog'liqlik va tegishlilik tuyg'usini rivojlantiradi.

Nutqiy muloqot inson hayotining ajralmas qismi, uning asosiy ehtiyojlaridan biridir. Nutqiy muloqotning jamiyatda o'rnatilgan muayyan nutq odobi me'yorlariga asoslanishi, til vositalari va ularga doimo hamroh bo'luvchi noverbal vositalar orqali namoyon bo'lishi ushbu muloqot turining o'ziga xos belgisi sanaladi.

Pedagogik terminlar orqali yuzaga keladigan nutqiy muloqotning muayyan qoidalarga bo'ysunishi uning muhim shartlaridan biridir. Masalan, o'zbek madaniyatida nutqiy muloqot salomlashuv, kishilarning bir-birlaridan hol-ahvol so'rashlari bilan boshlanib, muloqot yakunida xayrlashuvi, bir-birlariga sog'lik-salamatlik, tinchlik, omonlik tilashlari nutq odobi me'yorlariga aylangan. Ammo ingliz xalqining nutq vaziyati, yuzaga kelgan muayyan muloqot muhiti taqozosi asosida ushbu qoidaga har doim ham amal qilinmasligi mumkin. Ushbu pedagogik terminlar yoshlar o'rtasidagi muloqotga oid qimmatli istiqbollarni taqdim etib, ularning o'zaro munosabatlarida qiziqish, hamdardlik, hamkorlik va mustahkamlikni tarbiyalash muhimligini ta'kidlaydi.

Xulosa va takliflar.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, ijtimoiy hayotdagi pedagogik terminlar va ular orqali yuzaga keladigan "pedagogik til kontakti" tushunchasining kesishishi insonlarning o'zaro ta'siri, jamiyat dinamikasi va jamiyatdagi o'zgarishlarning murakkabliklarini tushunish, talqin qilish va yo'lga qo'yish uchun boy va nozik asos yaratadi. Pedagogik tildan foydalangan holda, odamlar va jamoalar o'zlarining bilim olish, o'sish va yanada adolatli, jamiyatga intilishda jamoaviy harakat qilish imkoniyatlarini oshirishlari mumkin. Aytish mumkinki, pedagogik terminlar orqali yuzaga keladigan nutqiy muloqotning umum manfaatlariga xizmat qiluvchi universal qoidalari, shartlari mavjud emas. Negaki, har bir xalqda nutqiy muloqotning milliy tamoyillarga asoslangan, nutqiy odob-axloq me'yorlari bilan bog'liq o'z qoidalari, muloqot xulqi, muloqot odati mavjud bo'lib, turli xalqlarda bir-biridan farqlanadi.

Foydalanilgan adbiyotlar:

1. Аҳмедова Н. Мурожат бирликларининг вазибалари // Тилшуносликнинг долзарб масалалари. VI китоб. – Тошкент: Akademyashr, 2013. – 270 б.
2. Жабборова Х. Нуткий этикетнинг лингвомаданий жиҳати // International Journal of Education, Social Science & Humanities. Publishing centre of Finland 2023. Vol. 11. – 405 p.
3. Л.Боймуродова. Сиёсий дискурда нуткий стратегия ифодаси // Хорижий филология. – Тошкент, 2021. – №1. – 164 б.

4. Nizomova M. B. Termin tushunchasi va uning pedagogikaga sohasidagi ko'rinishi // Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон миллий университети илмий журнал. О'zbekiston milliy universiteti xabarlar, 2021, [1/5/2] ISSN 2181-7324. – 197-200 betlar. (10.00.00 № 15)
5. Сафаров Ж.Ш. Структура дипломатического дискурса и его лексико-фразеологический состав: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – Самарканд, 2000. – 45 с.
6. Nizomova M. B. Ingliz va o'zbek tillaridagi pedagogikaga oid terminlarning taraqqiyot bosqichlari.// ILM SARCHASHMALARI. Urganch davlat universitetining ilmiy-nazariy, metodik jurnali, 2022-1. – 124-130 betlar. (10.00.00 N:3)
7. Nizomova M. B. Pedagogikaga oid terminlarning etimologik komponenti asosida ilmiy matnlarni tarjima qilishni o'rgatish modelini amalga oshirish // So'z sanati xalqaro jurnal. ISSN: 2181-9297 www.taqididot.uz International journal of word art, 2021–178-182 betlar. (10.00.00 № 31)
8. Mokhinur B. Nizomova. The Issue of Formation of Communicative-Pragmatic Direction In Terminology. Journal of Social Research in Uzbekistan., journal homepage: <https://topjournals.uz/index.php/jsru> .2023.- 14-18 p.
9. Nizomova M.B. Ingliz va o'zbek tillarida pedadodikaga oid terminlarning leksikografikasida formal-strukturaviy tahlil. QarDU XABARLARI Ilmiy-nazariy, uslubiy jurnal. 1/2 (57) 2023 yanvar-fevral., Qarshi– 2023. 139-144 betlar.
10. Peter Robinson and Nick C. Ellis, Handbook of cognitive linguistics and second language acquisition: Handbook. – Taylor & Francis e-Library, 2008. – 566 p.
11. Baratboyevna, N. M. (2023). Ingliz va o'zbek tillaridagi pedagogikaga oid terminlarning strukturaviy tahlili. Boshqaruv va etika qoidalari onlayn ilmiy jurnali, 3(2), 307-317.
12. Mokhinur, B. N. (2023). The Issue Of Formation Of Communicative-Pragmatic Direction In Terminology. In International conference of philology, Socialactivities and modern science. Published: May10 (pp. 83-86).
13. Mehrabian A., Wiener M. Decoding of Inconsistent Communications // Journal of Personality and Social Psychology 6 (1). 1967. – P. 109-114.

СЎЗ САНЪАТИ ХАЛҚАРО ЖУРНАЛИ

7 ЖИЛД, 2 СОН

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА

ТОМ 7, НОМЕР 2

INTERNATIONAL JOURNAL OF WORD ART

VOLUME 7, ISSUE 2

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; E-mail: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; E-mail: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000